

Në bazë të nenit 55 paragrafit 1 të Ligjit për organizimin dhe punë në organet e administratës shtetërore („Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë” nr. 58/00, 44/02, 82/08, 167/10 , 51/11 dhe “Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut” nr. 96/19 dhe 110/19), si dhe në bazë të nenit 50 paragrafit 6 nga Ligji për arsim fillor (“Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut” nr. 161/20190) ministri i Arsimit dhe Shkencës e përcaktoi programin e shkurtuar mësimor për lëndën mësimore **Biologji për klasën VII (shtatë)** të arsimit fillor nëntëvjeçar për vitin shkollor 2020/2021.

1. Hyrje

Programi i shkurtuar mësimor për lëndën mësimore Biologji për klasën VII (shtatë) të arsimit fillor për vitin shkollor 2020/21 bazohet në qëllimet e parashikuara nga programi mësimor për lëndën mësimore që rregullisht realizohet në përputhje me planin mësimor.

Me programin e shkurtuar përcaktohen temat e caktuara dhe njësitë mësimore që duhet të realizohen në 159 ditë mësimore, gjatë së cilës duhet të merret parasysh fondi javor i orëve të përcaktuara në programin e rregullt, domethënë për një lëndë me 2 orë në javë parashihen 64 orë në programin e shkurtuar.

Mësimdhënësi gjatë planifikimit dhe realizimit të njësive mësimore nga programi i shkurtuar udhëhiqet nga qëllimet/ rezultatet e pritura, nocionet e përcaktuara, metodat dhe aktivitetet e përcaktuara në programin e rregullt mësimor.

2. Pasqyra e temave dhe njësive mësimore

Tema 1 – QELIZAT DHE ORGANIZMAT (29 orë)

Njësitë mësimore

- Hulumtim i karakteristikave të organizmave të gjallë
- Përshkrim i karakteristikave të organizmave të gjallë
- Hyrje në energji
- Të ushqyerit dhe bartja e energjisë
- Frymëmarrja dhe bartja e energjisë
- Energjia për lëvizje

- Rritja: nevoja për materie dhe energji
- Ndjeshmëria te shtazët
- Hulumtim për ndjeshmërinë e bimëve ndaj dritës
- Ndjeshmëria e bimëve ndaj forcës së gravitacionit të Tokës dhe prekjes
- Qelizat shtazore
- Qelizat bimore
- Qelizat, indet dhe organet
- Shumimi i shtazëve dhe bimëve
- Gjetja e mikroorganizmave
- Hyrje për mikroorganizmat
- Luj Paster dhe gjenerimi spontan
- Kërpudhat e tharmit
- Përgatitja e kosit dhe djathit
- Prishja e ushqimit dhe mikroorganizmat
- Luj Paster dhe puna e tij në pasterizim
- Zbërthimi
- Mikroorganizmat që shkaktojnë sëmundje
- Paraqitja e sëmundjeve

Tema 2 – BIMËT (15 orë)

Njësitë mësimore

- Hyrje në teorinë e thërmijave të materies
- Thërmijat ujore dhe rëndësia e tyre për organizmat e gjallë

- Tre gjendjet agregate
- Ndërtimi i bimëve me lule
- Variacionet te bimët
- Hulumentim i ndërtimit të bimëve
- Hulumentim i fotosintezës
- Fotosinteza është e rëndësishme
- Thërmijat mund të lëvizin me difuzion
- Difuzioni i lëngjeve
- Difuzioni është i rëndësishëm për bimët
- Transporti i ujit te bimët

Tema 3 – QENIET E GJALLA NË MJEDISIN E TYRE JETËSOR (20 orë)

Njësitë mësimore

- Hyrje në mjedisin tonë jetësor
- Mjedise të ndryshme jetësore
- Çka paraqet toka (dheu)
- Hulumentim për tre tipe të tokës
- Përshtatje ndaj mjedisit jetësor abiotik dhe biotik
- Zinxhirët e të ushqyerit
- Rrjeti i të ushqyerit
- Bartja e energjisë në zinxhirin dhe në rrjetin e të ushqyerit
- Formimi i lëndëve djegëse fosile dhe burimet e energjisë që nuk ripërtrihen
- Djegia e lëndëve djegëse fosile

- Burimet e energjisë që ripërtrihen
- Si e ndot ajrin njeriu
- Bujqësia dhe ndotja
- Emisioni i dioksidit të karbonit që e shkaktoj unë (carbon footprint)
- Jetesë e qëndrueshme

3. Rekomandimet didaktike

Me programin e shkurtuar mësimor për lëndën mësimore **Biologji për klasën VII (shtatë)** të arsimit fillor, janë përfshirë tema dhe njësi të caktuara mësimore nga programi i rregullt mësimor të cilat janë në korelacioni të ndërsjelltë dhe përbëjnë një tërësi logjike. Në pjesën *Pasqyra e temave dhe njësive mësimore* janë renditur temat dhe njësitë mësimore të përcaktuara me programin e shkurtuar mësimor që i referohen zhvillimit të përmbajtjeve të reja mësimore. Për secilën temë është dhënë numri i përgjithshëm i orëve mësimore që duhet të realizohet. Duke pasur parasyshë se është bërë renditja e njësive mësimore që i referohen zhvillimit të përmbajtjeve të reja mësimore, numrin e mbetur të orëve mësimore në kuadër të temës përkatëse mesimdhënësi e planifikon, organizon dhe realizon si orë mësimore për përsëritje, përforcim, ushtrime, kontrollim i njohurive të nxënësve, sistematizim, hulumtim etj.

Në programin e shkurtuar mësimor për 159 ditë me kohëzgjatje të orës mësimore prej 30 minuta, disa nga përmbajtjet janë bashkuar me përmbajtje tjera mësimore ose pjesërisht janë larguar, duke mundësuar në këtë mënyrë përfshirje të gjithë asaj që duhet të përvetësohet si material mësimor në përputhje me këtë program mësimor.

Në temën *Qelizat dhe organizmat* është larguar përmbajtja për hulumtimin e frymëmarrjes te bimët, mirëpo rekomandohet që nocionet kryesore për këtë njësi mësimore të përfshihen gjatë përpunimit të përmbajtjeve tjera mësimore të kësaj teme nëqoftë se mësimdhënësi vlerëson se ekziston një mundësi e tillë për realizim. Rekomandohet fuzionim i përmbajtjes mësimore për përgatitjen e kosit dhe djathit në një orë të përbashkët mësimore.

Në temën *Bimët* është larguar përmbajtja që i dedikohet hulumtimit të thërmijave të ujit në mjedisin jetësor, mirëpo e njejta mund t'u jepet nxënësve si detyrë shtëpie. Njësitë mësimore të parapara për hulumtim të fotosintezës janë përfshirë në një njësi mësimore, ndërsa mësimdhënësi vendos se cilin nga hulumtimet do ta prezentojë përpara nxënësve.

Në temën *Qeniet e gjalla në mjedisin e tyre jetësor* rekomandohet bashkim i përmbajtjeve të cilat kanë të bëjnë me hulumtimin për tre tipe të tokës në një njësi mësimore, gjithashtu në një njësi mësimore realizohen edhe përmbajtja për përshtatjet ndaj mjedisit jetësor abiotik dhe biotik.

Përzgjedhjen dhe kombinimin e metodave, formave dhe ecurive përkatëse në mësimdhënie, mësimdhënësi i bën drejtëpërdrejt gjatë planifikimit dhe konceptimit të mësimdhënies dhe organizimit të orës mësimore, në përputhje me afinitetet e nxënësve dhe mundësive materialo-teknike të shkollës (kushtet dhe pajisjet).

Gjatë realizimit të mësimdhënies në përputhje me programin e shkurtuar mësimor, duhet patur parasyshë rekomandimet didaktike, respektivisht format, metodat dhe aktivitetet e parapara në programin e rregullt mësimor, të cilat u referohen përmbajtjeve mësimore të përfshira në programin e shkurtuar mësimor. Rekomandohet përdorimi i TIK në çdo segment të procesit mësimor.

4. Normativi për kuadrin mësimor

Programin e shkurtuar mësimor e realizon mësimdhënësi në përputhje me normativin për kuadër mësimor të dhënë në programin e rregullt mësimor.

Programin e shkurtuar mësimor për lëndën **Biologji për klasën VII (shtatë)** të arsimit fillor e miratoi

Ministri i Arsimit dhe Shkencës

Milla Carovska